

A GYERMEKJOGOK ÉRVÉNYESÜLÉSE A GYÁMCHATÓSÁGI ELJÁRÁSOKBAN

Krizsán Anett

Gál Ferenc Egyetem, Egészség- és Szociális Tudományi Kar

Absztrakt

A gyermekjogok mindennapi életben történő érvényesülése napjainkban követendő szempont mind az oktatás, mind a peres - és hatósági eljárásokban, a gyermekekkel foglalkozó szakemberek, a szülők és a család számára egyaránt.

A Gyermekjogi Egyezmény elfogadását követően gyorsult fel az a szemléletbeli változás, amely a gyermekeket értéknek, jogokkal rendelkező alannak tekinti.

Az alábbi cikk a gyermekjogok fejlődését, napjainkban betöltött jelentőségét, és néhány gyakorlati példán keresztül a hazai jogalkotói - és jogalkalmazói gyakorlatot vizsgálja különös figyelemmel a gyámhatósági, ezen belül a gyermekvédelmi eljárásokban.

A gyermekvédelmi eljárásokban folyamatos, minden ügyben megjelenő dilemma, hogy döntésünkkel milyen mértékben tudjuk biztosítani a gyermekjogok érvényesülését úgy, hogy közben más gyermekjogokat biztosan korlátoznunk kell.

A legjelentősebb és legsúlyosabb gyermekvédelmi intézkedés a gyermek családból történő kiemelése, amely épp a gyermek mindenekfelett álló érdekének elvét követő döntés, de ezzel számos egyéb jogát korlátozzuk, így a gyámhatóságnak az a nem könnyű feladat jut, hogy olyan döntést hozzon, mellyel az egyensúly közelébe kerülhetnek a gyermekvédelmi intézkedéssel érintett jogok.

Csak az elmúlt egy évben három olyan jogszabály lépett hatályba, mely kifejezetten a gyermek véleménynyilvánításhoz való jogát hivatott érvényre juttatni.

Ezzel a jogalkotási folyamattal a hazai jogalkotás megfelel a Gyermekjogi Egyezmény követelményének, és itt külön kiemelést érdemel a gyermek jogellenes elvitel-

vel összefüggő uniós rendelet, a Brüsszel II.b. Rendelet, melynek egyik leglényegesebb eleme a gyermek véleménynyilvánításhoz való jogának biztosítása.

A témában a Magyar Jogász Egylet 2023. 06. 15-17. között megrendezett Jogászgyűlésén tartott egy rendkívül tartalmas előadást Wopera Zsuzsa egyetemi tanár, melyről néhány gondolatot a cikk is megemlít.

Kulcsszavak: gyermekjogok, gyámhatóság, gyermekvédelem

CHILDRENS RIGHT SUCCESSION IN THE COURT OF GUARDIANS PROCEEDING

Anett Krizsán

Gál Ferenc University, Faculty of Health and Social Sciences

Abstract

The childrens right succession is an important exemplar to follow in the everyday life, also in the education, lawsuit case and in the family.

After The Childrens Right Commission, the view points regarding that has speeded up, which has treated the childrens as valuable subjects, who has rights.

The next report is pointing out the development and importance of childrens right, also give an exemplar in action of the national legislator and dispenser of justice.

There is a constant quandary regarding the childrens rights protection, how the law can protect all the rights while it controls.

The most serious and important children protection action is to take the child out of the family, which is the following decision for the interest of the child, in the same time it restricts some other childrens rights.

The court of guardians does not have an easy job as all the decisions need to balance with all the laws.

Just in the passed year, three laws became alive, which enforces especially the childrens expression of opinion.

The national legislation suits the Childrens Rights Commission Requirement with this legislation process, the union connected regulation of the unlawful child take out deserves a special highlight here again.

Brüssel IIb. Regulation, most important part of this regulation is the protection of the law for the expression of an opinion. Prof. Zsuzsa Wopera has held a conference in between the 2023. 06. 15.-17. regarding the topic mentioned above and the following report contains some of the thoughts.

Keywords: children's right, Court of guardians, children protection

BEVEZETŐ GONDOLATOK, A TÉMAVÁLASZTÁS AKTUALITÁSA

*„Íme a gyermek örökség az Úrtól, a méh gyümölcse jutalom.”
(Zsoltárok 127.)*

A gyermek értékét, az életben betöltött szerepét ezzel az egy mondatlal tökéletesen kifejezi a Szentírás, az évszázados tapasztalat azonban azt mutatja, hogy a társadalmak értékrendje nem minden esetben tükrözte vissza ezt a gondolatot. A gyermek társadalomban, családban betöltött szerepe rendszerszintű változást előidéző átalakuláson ment keresztül, és míg az ókorban az atyai hatalom volt az egyedüli mérce, addig napjainkban a szülői szerep már csak nem jogot, hanem kötelezettséget jelent és felelősséget teremt a társadalom számára. A gyermekjogok története az emberi jogok történetének részévé vált, és az emberi jogok nagy, XX. században bekövetkezett robbanása után indult el egy gyors és erőteljes fejlődés útján, melynek jelenlegi szakaszában is egy gyorsan változó, folyamatosan bővülő, konkretizálódó rendszerről beszélünk.

Ennek a cikknek a feladata a gyermekjogok gyermekvédelmi és polgári peres eljárásokban történő érvényesülésének vizsgálata, a jogok érvényesítése során alkalmazandó és változó szempontok megjelenése, hiszen ahogy azt majd láthatjuk, ezen jogoknak előre meghatározott értéke és súlya egymás viszonylatában nincs, azokat mindig együttesen, egymás mellett kell értelmezni és érvényesíteni úgy, hogy összességében a gyermek legjobb érdeke érvényesüljön. A gyermek érdekének meghatározása nem könnyű feladat, pontos definíció, egységes követelményrendszer nem áll rendelkezésre. (Visontai-Szabó, K., Benyusz, M. 2022)

A GYERMEKJOGOK FEJLŐDÉSTÖRTÉNETE

Ebben a fejezetben kitekintést teszünk a gyermekjogok alapjául szolgáló nemzetközi dokumentumokra és a terület hazai szabályozására. Kitérünk továbbá az elmúlt néhány jelentős jogszabályi változásaira: a váltott gondoskodás és a gyermek véleménynyilvánításhoz való jogának gyakorlati megvalósulására is.

Az első olyan nemzetközi dokumentum, amely tételesen rögzítette a gyermekek jogait, és amely kijelenti, hogy a gyermekek önálló jogokkal rendelkeznek, és különleges védelemre van szükségük, az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) által 1989. november 20-án elfogadott Gyermekjogi Egyezmény volt. A dokumentum polgári és politikai jogokra, gazdasági, szociális és kulturális jogokra, a családban és a társadalomban gyermekeket megillető speciális igények kielégítéséhez való jogokra, a gyermekvédelemhez kapcsolódó jogokra, illetve a rendkívüli helyzetben gyermekeket megillető gyermekvédelmi jogokra bontja a gyermekjogokat.

Az Egyezmény egy ún. „3P” modellben foglalja össze a követelményeket, melyeket minden részes tagállamnak teljesíteni kell: 1. Gondoskodás (Provision) 2. Védelem

(Protection) 3. Részvétel (Participation).¹ A Gyermekjogi Egyezmény alapelvei a (1) hátrányos megkülönböztetés tilalma, (2) a gyermek legfőbb érdeke, (3) az élethez, életben maradáshoz való jog, valamint a (4) gyermek meghallgatása, véleményének tiszteletben tartása.

A gyermekjogok nemzetközi szerződésbe történő foglalását az emberi jogok deklarálása hívta életre, melynek kiemelkedő dokumentuma az Emberi Jogok Európai Egyezménye, melynek magyarországi ratifikálására 1993-ban került sor. Az Egyezmény nem tartalmazza külön a gyermekek jogait, a minden embert megillető jogok foglalják magukba a gyermekeket is megillető jogokat, melynek két alapvető értéke az emberi méltóság és az egyenlőség. (Filó, E., Katonáné Pehr, E. 2022)

Míg az Alkotmány főként a társadalom és az állam felelősségét hangsúlyozta, addig az Alaptörvény szerint a gyermekjogok biztosítása elsősorban a szülő és a család feladata. (Filó, E., Katonáné Pehr, E. 2022)

Az Alaptörvény XV., XVI., XVII. cikke rögzíti többek között gyermek és a család külön intézkedésekkel történő védelmét, a gyermek megfelelő fejlődéshez szükséges védelmének szükségességét, megfogalmazva azt, hogy amennyiben a szülő nem teljesíti a kötelezettségét, lehetőség van a család életébe történő beavatkozásra; a gyermekek közvetlen védelme és a gondoskodás az állam feladatává válik.

A hazai jogi környezetben a fenti kötelezettség részletszabályai a Polgári Törvénykönyvben (Ptk.) és a Gyermekvédelmi törvényben (Gyvt) jelennek meg.

A Ptk. családjogi könyve külön alapelveket fogalmaz meg, mely szerint a gyermeknek joga van ahhoz, hogy tájékoztatást kapjon az őt érintő ügyekben, és hogy véleményét érettségének megfelelően figyelme vegyék. Az anyagi jogi normákat tartalmazó jogszabályok mellett a gyermeki jogok érvényesülését célozza számos eljárásjogi rendelkezés is, így a Polgári Perrendtartásról szóló törvény, melynek hatályba lépése óta több módosításra került sor a nemzetközi elvárásoknak történő megfelelés érdekében. Csak az elmúlt két évben három olyan jogszabály-módosítás lépett hatályba, mely a kiskorúak érdekét szolgálja az őket érintő eljárásokban.

2022. szeptember 1-jén lépett hatályba az úgynevezett „gyorsító csomag”, amely a személyi állapotot érintő perek elhúzódtását hivatott megelőzni a gyermekeket érintő perekben.

2022. január 1-jén lépett hatályba az a módosítás, mely alapján a Bíróság az egyik szülő kérelmére is dönthet a gyermek feletti közös szülői felügyelet és a váltott gondoskodás elrendeléséről. A korábbi gyakorlat szerint mindkét szülő kérelme, a szülők megegyezése és közös akarat kellett ennek elrendeléséhez.

Wopera Zsuzsa egyetemi tanár, az IM miniszteri biztosa a Magyar Jogász Egylet 2023. június 15.-17. között megszervezett Jogászgyűlésén elhangzott előadásán beszélt azokról a külföldi tapasztalatokról is, melyek azt mutatják, hogy a szülők közötti kommunikációs probléma sem akadályozza annak, hogy a váltott gondoskodás megvaló-

¹ <https://unicef.hu/gyermekjogok/gyermekjogi-egyezmenyrol>

sulhasson, így a közös akaratuk sem szükséges annak elrendeléséhez. Több felfogás él egymás mellett a váltott gondoskodás módozataiként attól függően, hogy mennyiben jelenti ez az egyenlő mértékű időtartamot egyik vagy másik szülőnél. (Szeibert, O. 2021)

A harmadik, 2022-ben hatályba lépett jogszabályként említem meg a 2021. évi LXII. törvényt, mely a Ptk.-ba és a Gyvt.-be is beiktatta azt a rendelkezést, mely a gyermek véleménynyilvánításhoz fűződő jogát hivatott megjeleníteni: a gyermeket értesíteni kell arról, hogy az őt érintő eljárásban lehetősége van nyilatkozattételre.

Ezen a ponton indokolt kitérni az utóbbi két joganyagban szabályozott jogintézményre: a váltott gondoskodás hazai bírósági gyakorlatban történő megjelenésének kérdéseire, illetve a gyermekjogok érvényesülését garantáló azon 21. századi eredményre, mely az egyik legfontosabb gyermekjogot, a véleménynyilvánításhoz való jogot hivatott szolgálni a hatósági eljárásokban, különösen a bírósági perekben.

A szülők válása, ahogy arról Visontai-Szabó Katalin is ír, szélesebb kört fed le, mint a jogi terminusként használatos „bontás” kifejezés, hiszen nincs jelentősége annak, hogy a szülők házasságban éltek-e vagy sem. A gyermeknek joga van ahhoz, hogy megkapja a megfelelő felvilágosítást, hogy véleményét figyelembe vegyék életkorának és érettségének megfelelően. (Visontai-Szabó, K. 2021)

Életkori határt jogi norma a jogalkalmazók számára nem határoz meg, ezért bármilyen életszerűtlennek is tűnik, a bíróság a perben életkortól függetlenül minden gyermek részére megküldi a meghallgatáshoz való jogáról szóló tájékoztatást, ezzel a joggal azonban a gyermek természetesen csak a megfelelő életkorban, egyéni érettségtől függően a szülő támogatása mellett tud élni és csak akkor, ha ezt ő maga is szeretné.

A váltott gondoskodást időben többnyire valamennyi európai országban megelőzte a közös szülői felügyelet kialakulása, ami azt jelenti, hogy a szülők az egyenrangú fél helyzetében maradnak, de az, hogy a közös szülői felügyelet tényleges gyakorlása, ezen belül a gyermek gondozása hogyan valósul meg, eltérő lehet. (Szeibert, 2015)

A hazai bírósági gyakorlat ma már egyre többször él a váltott gondoskodás lehetőségével, melyet a Ptk. korábban sem tiltott, csupán nem rendezte jogintézménnyé.

A jogintézmény viszonylag rövid időt felölelő gyakorlatára tekintettel statisztika nem áll rendelkezésre annak bemutatására, hogy a jogintézmény a gyakorlatban hogyan, vagy egy-egy család esetében meddig működőképes, a gyermek ilyen formán megvalósuló nevelésének, gondozásának módja azonban a váltott gondoskodás megjelenésekor a szakemberek között a sok évtizedes tapasztalat és módszertan alapján kérdéseket, aggályokat vetett fel. E cikk szerzője több, mint húsz éves tapasztalattal rendelkezik a családok működésébe belátást engedő büntető- és gyámhatósági eljárások területén, és ezek alapján lehetségesnek tartja azt a feltételezést, hogy a gyermek egy jól működő és kiszámítható, biztos érzelmi háttérrel rendelkező szülői gondoskodás mellett kiegyensúlyozott életet tud élni akkor is, ha heti-kétheti rendszerességgel a

másik szülőnél éli a mindennapokat. A szülők kielégítő együttműködése mellett ez a gondoskodási forma feltételezhetően megfelelőbb egy gyermek számára, mint a család életéből kiszakadó szülő, általában az apa „kétheti elvesztése”, akivel a különválást követően, elvágólag csak ritkán találkozhat, és aki egyik napról a másikra kerül ki a gyermek életéből.

A váltott gondoskodás elrendelésekor a bíróságnak rendkívül körültekintően kell eljárnia, nem elégséges az, hogy a váltott gondoskodás nem ellentétes a gyermek érdekével, a bíróságnak arra a kérdésre is bizonyítást kell lefolytatnia, hogy a különféle elhelyezési-gondoskodási megoldások mennyiben szolgálják a gyermek mindenek feletti érdekét. (Szeibert, 2022)

A gyermekjogok érvényesítésére a nemzetközi jogon kívül az uniós jognak is vannak eszközei, és a gyermekjogok katalógusába ezen normákat is meg kell említenünk. Mindenekelőtt az elsődleges jogforrásokat, a szerződéseket, különösen az Európai Unióról szóló szerződést, az Alapjogi Chartát, a szakpolitikákat tömörítő dokumentumokat, az irányelveket és az esetjogot, illetve az EU Gyermekjogi Stratégiáját és az ehhez kapcsolódó cselekvési tervet is.

A Bizottság 2006-ban adta ki az „EU gyermekjogi stratégiája felé” című közleményét, mely szerint „ez a közlemény átfogó uniós stratégia létrehozását javasolja a gyermek jogainak az Európai Unió belső és külső politikáiban való hatékony védelme, valamint a tagállamok ezen a területen tett erőfeszítéseinek támogatása érdekében”. 2021. március 24-én az Európai Bizottság elfogadta az EU gyermekjogi stratégiáját (2021-24) is, mely a sorban a harmadik. A közlemény a stratégia szükségességét azzal is indokolta, hogy a Szerződések és az Európai Bíróság ítélkezési gyakorlata értelmében az EU nem rendelkezik általános hatáskörrel az alapvető jogok, köztük a gyermekek jogainak védelme területén.

Az uniós jogalkotás legfőbb célkitűzése volt, hogy megteremtse a jogbiztonságot, a kiszámíthatóságot és az előreláthatóságot. (Visontai-Szabó, K. 2021)

Kiemelt jelentőségű a gyermekjogok tekintetében a 2019/1111. EU rendelet (2019. június 25.), amely a házassági és szülői felügyeleti ügyekben a joghatóságról, a határozatok elismeréséről, és végrehajtásáról, valamint a gyermek jogellenes külföldre viteléről szóló ún. Brüsszel IIb. rendelet.

Ez a joganyag teljes vertikumában érinti a gyermekjogokat: a rendelet tárgyát képező ügyekben és eljárásokban többek között a gyermeket megillető véleménynyilvánításhoz való jogot, a szülővel való kapcsolattartáshoz való jogot, az egészséges élethez, fejlődéshez, tanuláshoz való jogot érinti. Kiemelést érdemel a Rendelet azon rendelkezése, mely szerint amennyiben a tagállam bírósága elmulasztja a gyermeket tájékoztatni a véleménynyilvánítási jogáról a határozat meghozatala vagy az egyezségkötés előtt, a Rendelet lehetőséget ad a határozat más országban történő elismerésének és végrehajtásának megtagadására például egy gyermek jogellenes külföldre vitelére esetében.

Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága rámutatott arra, hogy a részes államoknak vagy közvetlenül kell biztosítaniuk ezt a jogot, vagy olyan jogszabályokat kell elfogadniuk, illetve felülvizsgálniuk a hatályos jogszabályokat, hogy a gyermek élhessen ezzel a jogával.

Ezen kívül biztosítaniuk kell, hogy a gyermek minden szükséges információt és tanácsot megkapjon a megfelelő döntésének meghozatala érdekében.

A gyermekeket érintő eljárásokban a gyermek mindenek fellett álló érdeke, vagy ahogy az 1996-os Európai Egyezmény használja a fogalmat, a gyermek „legjobb érdeke” alaptétel. A két fogalom közül a joggyakorlat ma már a gyermek legjobb érdeke fogalomhasználattal él.

Ezzel összefüggésben az Európai Egyezmény azt rögzíti, hogy ezt az elvet az Egyezményben részes államok nem értelmezhetik túlzottan relatívan, kultúra függően, a fogalomnak tehát nagyvonalakban minden részes államban ugyanazt kell jelentenie. (Filó, E., Katonáné Pehr, E. 2022)

Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága által 2013-ban elfogadott 14. számú Átfogó Kommentár szerint a fogalom három elemből áll: egyrészt jelenti a gyermek alanyi jogát, hogy érdekeinek megfelelően járjanak el, másrészt egy alapvető értelmezési alapelv, végül pedig egy eljárási szabály. (Barzó, T. 2017)

A fő kérdés azonban, ahogy Lápossy is fogalmaz, hogy ki dönti el, mi a gyermek legjobb érdeke? (Lápossy, A. 2022)

A legtöbb esetben dönteni kell arról, hogy a gyermeki jogok közül melyiket helyezük előtérbe, és döntésünkkel melyiket engedjük csorbulni. Még árnyaltabb a helyzet akkor, ha több gyermek szerepel az eljárásban, vagy vannak olyan szempontok, amelyek a gyermeki jogok érvényesülése fölött állnak. Példa erre az, hogy a gyermeknek joga van ahhoz, hogy a szülőjével éljen, hogy családban nőjön fel, hogy egyenlő bánásmódban részesüljön a szülővel történő kapcsolattartás során, de mindez azonnal sérül az állam büntetőigényének érvényesülése esetén akkor, ha a szülőt szabadságvesztésre ítélik.

KONKURÁLÓ GYERMEKJOGOK A GYÁMCHATÓSÁGI ELJÁRÁSOKBAN

A fentiekben említett Gyermekjogi Egyezménnyel összhangban, mely a gyermekjogok legfontosabb deklarációja, a hazai gyermekvédelmi törvény 6.§ - 9.§ - a sorolja fel tételesen a gyermekjogokat.

A gyermekjogok esszenciája összefoglalva: jog a testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődéshez, melyhez elengedhetetlen a saját családjában történő egészséges felnevelkedés, a fejlődését veszélyeztető helyzet elhárításához, a bántalmazással, az elhanyagolással és az információs ártalommal szembeni védelemhez. Külön említi a törvény a hátránnyal, fogyatékkal élő gyermekeket megillető jogokat.

Ennek a fejezetnek a célja annak vizsgálata, hogy a gyermekeket érintő eljárásokban, kiemelten a gyermek családból történő kiemelését célzó eljárásokban hogyan

jelenik meg és miként érvényesülnek a gyermekjogok. A jogszabályi rendelkezés egyértelmű: a gyermek szüleitől vagy más hozzátartozóitól csak saját érdekében, törvényben meghatározott esetekben és módon választható el. A gyermeket kizárólag anyagi okból fennálló veszélyeztettség miatt nem szabad családjától elválasztani.

Ennél a jogszabályi rendelkezéssel összefüggésben meg kell említeni, hogy ugyan önmagában az anyagi nehézségek valóban nem lehetnek kiemelési okok, az anyagi probléma talaján előálló élethelyzetek, a szülők konfliktusa, a feszültség hangos vitákban, tettelegességben történő megnyilvánulása, vagy esetlegesen valamelyik szülő alkoholba menekülése azonban már olyan körülmények, amelyek okán látóköerbe kerülnek az ilyen családban nevelkedő gyermekek.

A gyámhatósági/gyermekvédelmi eljárások természetes velejárója, hogy ezen ügyekben a hatóság beavatkozik a család legintimebb szférájába, a magánéletébe, feltérképezi a családot működtető jelenségeket. Egy négy országra kiterjedő összehasonlító kutatás eredményeként került megállapításra az, hogy a gyermekjóléti szakemberek számára a legnagyobb dilemma, hogy túl korán vagy túl későn avatkoznak a család életébe, illetve azt élik meg, hogy minél inkább együtt dolgoznak a szülőkkel, annál kevésbé tudnak a gyermek érdekeire figyelni. (Rácz, A. 2020)

A családokat segítő szociális munka még mindig egy kevésbé megbecsült terület, rendkívül jelentős szerepük mellett azonban nem mehetünk el, hiszen a gyámhatósági eljárásokon kívül, de azt megelőzően is, illetve a gyámhatóság döntésének hatálya alatt olyan szerepet vállalnak a családok életének rendezésében, a segítségnyújtásban, melyek nélkülözhetetlenek.

A szakemberek felsőoktatásban megvalósuló képzése során a cél, hogy a szakmai ismeretek átadásával egyidejűleg a hallgatók részére ne csak a szakmai módszerek átadására kerüljön sor, hanem jószándékú, jóakarátú, tudatos, és saját én-képük formálódását is eredményező tudásra tegyenek szert a hallgatók. (Homoki, 2019)

A gyakorlat azt mutatja, hogy míg 20-25 évvel ezelőtt kivételes esetben, akkor is főként a társadalom margóján élő családok esetén kellett a családgondozónak beavatkozni egy család életébe, ma már a problémák legszélesebb tárával találkozhatnak a segítő szakemberek.

Az Alkotmánybíróság egy döntése szerint a szülő neveléshez való joga azt jelenti, hogy maguk dönthetnek arról, hogy családi hagyományaik, szokásaik, társadalmi helyzetük, vallási és erkölcsi meggyőződésük, anyagi helyzetük alapján miként nevelik gyermeküket, hogyan választják meg az oktatását. A nevelési jog korlátozása erős legitimitációt és arányosságot követel. (Lápossy, A. 2022)

A gyámhatósági eljárásokban a magánélethez való joggal szembekerül a gyermek azon joga, hogy biztonságot, a fejlődését segítő, támogató családi környezetben éljen. Általában az eredménytelen, de önkéntes családgondozói alapellátást követően indulnak a gyámhatósági eljárások.

A fokozatosság és az arányosság elve alapján – amennyiben azonnali kiemelésre okot adó körülmény nem merül fel – a védelembe vétel az a hatósági intézkedés, mely-

lyel általában a szülők részére fogalmaz meg a hatóság olyan kötelező magatartási szabályokat, melyek megfelelőek lehetnek arra, hogy a felmerült problémák megoldásában segítsék a család életét.

A védelembé vétel felülvizsgálata során a hatóság azt vizsgálja, hogy indokolt-e a védelembé vétel fenntartása vagy sem, esetleg indokolt-e a gyermek kiemelése.

A gyámhatóság mérlegelési jogkörében dönt, amikor is valóban mérlegelnie kell minden információt, amely a birtokába került. Mérlegelnie kell azokat az érveket, melyek a családban történő tovább nevelkedés vagy a családból történő kiemelés mellett szólnak, és ezek mind érintik a gyermek valamely jogát: az egyiket sértik, a másikat garantálhatják – nem mindenek felett álló érdek érvényesül tehát, hanem a gyermek legjobb, helyzethez mért érdeke.

A mérlegelés során az értékelendő szempontokat súlyozni mindig csak az adott körülmények összességének figyelembevételével lehet, a jogoknak előre meghatározott értékük, súlyuk nincs, de a hatóság feladata az, hogy a döntésében részletesen kifejtse azokat a szempontokat, melyeket figyelembe vett a döntése meghozatalakor, a kiemeléssel azonban nem okozhatunk nagyobb sérelmet, mint amitől éppen meg akarjuk óvni a gyermeket.

Hiába kap meg mindent a gyermek ahhoz, hogy tanuljon, jó körülmények között éljen, egészségesen táplálkozzon, ha a szülők szabatosabb életvitele, vagy fegyelmelési módszere veszélyezteti a gyermek érzelmi és erkölcsi fejlődését, esetleg testi fenyegetést alkalmaznak vele szemben.

A gyermek egészséghez való joga más értékmérővel esik súlyba egy olyan gyermeknél, aki súlyos cukorbeteg, és létfontosságú a napi étkezési szabályok betartása, a rendszeres orvosi kontroll és az inzulin megfelelő adagolása, míg egy egészséges gyermeknél a kevésbé kontrollált táplálkozás nem eredményez feltétlen és közvetlen veszélyt a gyermekre nézve. A gyermek legjobb érdeke tehát mindig a veszélyeztető körülmények és a lehetséges döntési helyzetek függvényében érvényesíthető.

És végezetül álljon itt még egy példa a konkuráló gyermekjogokról, saját gyakorlatomból. Egy 16 éves lány gyermekotthonban került elhelyezésre, majd a kb. 15 km-re lévő településen szerelembe esett egy 17 éves fiúval, akivel rendszeresen találkozott, de heti rendszerességgel távozott az otthonból engedély nélkül a fiúhoz, akit egyedülálló édesanyja nevelt. A lány több alkalommal hangot adott annak, hogy a fiúhoz szeretne költözni, a fiú édesanyja pedig vállalta volna a lány nevelését. A lány szülei nem értettek egyet a gyermekük elképzelésével, aki azonban általában késő este vagy éjjel „szökött” meg az otthonból és gyalogosan tette meg a fiúhoz vezető utat, és előre közölte, hogy nem fog a gyermekotthonban maradni, és ahányszor visszaviszik, annyiszor fog távozni. A gyámhatóságnak ebben az esetben azt kellett mérlegre tennie, hogy támogatja-e egy éppen 16 éves korban lévő lány életében nem leplezetten egy élettársi kapcsolat kialakítását úgy, hogy lelkileg még feltehetőleg nem alkalmas sem erre, sem a rendszeres szexuális életre, vagy tartja magát a tanulását, nevelését biztosít-

tó gyermekotthoni elhelyezést megkockáztatva ezzel azt, hogy az egyik ilyen engedély nélküli távozásakor, a sötét, kivilágítatlan és hosszú úton bántódása esik.

Ebben az esetben a véleménynyilvánításhoz, az emberi méltósághoz és az élethez, fejlődést biztosító családban történő nevelkedéshez való jog érvényesülését vizsgálva a hatóság arra a döntésre jutott, hogy ugyan szoros felügyelet mellett, a tankötelettség teljesítésének nyomon követésével, rendszeres orvosi vizsgálatok elvégzésének kötelezettségével a fiú anyjához kerülhet a gyermek, melyet végül a vér szerinti szülők is támogattak.

ÖSSZEGZÉS

A gyermekek védelme napjainak egyik legfontosabb és legösszetettebb kérdésévé vált, a gyerekjog önálló jogként nem létezik, a gyermekjogokról szóló egyezmények, szerződések, jegyzőkönyvek és szervezetek által felállított katalógusok azok, melyek részletezik és a hazai jogalkotás és jogalkalmazás számára is kötelezővé teszik azok alkalmazását.

A gyermekjogok érvényesülésének letéteményesei azonban nem a nemzetközi vagy uniós intézmények, hanem azok a szakemberek, akik a mindennapokban egy rendszert képezve jelen vannak a gyermek életében, és melyet a gyermekjogi törvény jelzőrendszerként definiál. A szülők mellett a gyermekekkel foglalkozó valamennyi szakember, orvos és hatóság, a bíróságok, a civil szervezetek és a társadalom minden tagjának felelőssége az, hogy a legjobb tudása szerint nevelje, gondozza, fejlessze a gyermekeket, mellyel biztosíthatja a gyermekjogok érvényesülését.

A gyermekvédelmi szakemberek együttműködése, a folyamatos tapasztalatcsere, az érzékenyítő és tárgyi tudást is bővítő képzések elengedhetetlenek annak érdekében, hogy minden jelzőrendszeri tag ismerje saját kompetenciahatárait, és hogy egymást támogatva, szorosan együttműködve legjobb tudásuk szerint öröködjenek a gyermekjogok érvényesülése felett.

Kapcsolattartó szerző:

Krizsán Anett

Gál Ferenc Egyetem

Egészség- és Szociális Tudományi Kar

5700 Gyula

Szent István u. 17-19.

krizsananett@gmail.com

Corresponding author:

Anett Krizsán

Faculty of Health and Social Sciences

Gál Ferenc University

Szent István str. 17-19.

5700 Gyula, Hungary

krizsananett@gmail.com

Hivatkozás: Krizsán, A. (2023). A gyermekjogok érvényesülése a gyámhatósági eljárásokban, *Deliberationes*, 16(2), 90–100.

IRODALOMJEGYZÉK

- Barzó, T. (2017). *A magyar család jogi rendje*. Patrocinium Kiadó.
- Benyusz, M. (2021). A gyermekek jövője az Európai Unióban – Mit ígér a Bizottság 2021-2024-es stratégiája? *Jog Állam Politika: Jog-és Tudománypolitikai Folyóirat*, (3), 149-151.
- Filó, E., Katonáné Pehr, E. (2022). *Gyermeki jogok, szülői felelősség és gyermekvédelem*. ORAC Kiadó Kft.
- Homoki, A. (2019). A gyermekvédelem megjelenése a szociális munkások hivatásképzésében. *Deliberationes*, 12(1), 145-155.
(<https://unicef.hu/gyermekjogok/gyermekjogi-egyezményrol>)
- Lápossy, A. (2022). Ki nevel a végén? - A szülő neveléshez való jogának alapjogi tartalmáról és határaitól. *Családi Jog*, 20 (3),7.
- Rácz, A. (2020) A gyermekvédelmi rendszer szakmaképe, az érintett gyermekek és szüleik családképe egy kutatás tükrében. *Családi jog*, 18 (1), 16-22.
- Szeibert, O. (2015). A váltott gondoskodás – egyenlő helyzet a különélő szülők számára. *ptk2013.hu szakkikk*
- Szeibert, O. (2021). A váltott gondoskodás-amerikai és svéd tapasztalatok; a kutatás nehézségei. *Családi Jog*, 19 (4), 39.
- Visontai-Szabó, K. (2021). A gyermek jogainak érvényesülése a határokon átnyúló gyermekelviteli jogvitákban. *Magyar Jog*, 68 (5), 261-272.
- Visontai-Szabó, K., Benyusz, M. (Eds). (2022). *A gyermek legfőbb érdekének biztosítása az örökbefogadás során*. Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet. https://doi.org/10.47079/2023.bmvsvzk.gyermek.8_11
- Visontai-Szabó, K. (2021) A gyermekjogok szabályozása és e jogok érvényesülése a szülők „válása” esetén. *DIKÉ: A Márkus Dezső Összehasonlító Jogtörténeti Kutatócsoport Folyóirata*, 5(1), 174-189. DOI:10.15170/DIKE.2021.05.01.12